

številnimi zanimivimi prispevki so v omenjenih zbornikih tudi članki jugoslovanskih avtorjev, Vladimira Klemenčiča in Iva Piryja.

Švicarski prispevek k tej problematiki z naslovom »Meje in kulturna pokrajina« je nadaljevanje in rezultat večletnega raziskovanja vplivov, učinkov in posledic, ki se pojavljajo ob odprtih in zaprtih mejah, predvsem pa ob švicarsko-nemško-francoski meji. Baselska regija, ki vključuje v svoje naravno in gospodarsko zaledje tudi kraje onstran meje, je pravzaprav že model sodelovanja med državami ob odprtih mejah Evrope. Ugotovitve, da so nekatere, predvsem mednacionalne pa tudi povsem človeške vezi preko jugoslovanskih meja, posebno še ob jugoslovansko-italijanski meji, celo močnejše kot tam, vzbujajo slovenskemu bralcu knjige zadovoljstvo in ponos. Samozavestno ugotavljamo, da smo ob pravem času spoznali, da je odpiranje meja nujnost družbenega razvoja. To vprašanje razvitosti ali nerazvitosti oziroma odprtosti ali izoliranosti postavlja V. Klemenčič na vrh lestnice prioritete pri odločitvah za neomejen pretok ljudi in blaga preko meja. Primeri krajev in regij (Tržaško, Prekmurje...) ob naših mejah kažejo na transformacijo tukajšnje kulturne pokrajine iz nekdanj nerazvite ob zaprti meji v živo, gospodarsko rastočo, kjer meja ni več črta-ločnica, ampak območje povezovanja in inovator razvitosti.

Prednosti odprtih meja in pozive k odpravi ločnic med državami in narodi poudarjajo in usmerjajo avtorji vseh treh zbornikov. Čeprav so posamezne študije interdisciplinarno zasnovane, je treba med vodilne strokovnjake na tem področju vseeno šteti geografje in sociologe. Njihove izsledke s pridom uporabljajo družbene, gospodarske in regionalno-planske institucije v Evropski gospodarski skupnosti, v Evropskem parlamentu in v združenjih kot so »Regio Basiliensis«, »Alpe-Adria«, ARGE-ALP itd.

Goriški knjigi »Sodelovanje in konflikti v obmejnih območjih« ter »Meje in manjšine v Zahodni Evropi« se usmerjata bolj k obravnavi antropogenih dejavnikov ob meji. Obe iščeta odgovore na odprta in problematična vprašanja mednacionalnega in meddržavnega sodelovanja preko začrtanih političnih meja. Posebno natančno je prikazana problematika ob jugoslovansko-italijanski meji, saj italijanski avtorji (Valussi, Strassoldo) prikažejo regije na obeh straneh meje iz zornega kota tamkajšnjih raziskav, naša dva avtorja (Klemenčič-Piry) pa osredotočata razmišljanja in podatke na problematiko manjšin in dvojezičnosti. Zaključki vseh avtorjev, ki obravnavajo severno-jadranski prostor pa je, da je tod, med obema državama, ena najbolj odprtih meja v Evropi, kjer ni le intenzivne blagovne in osebne menjave, ampak je v ospredju predvsem sodelovanje in vzajemno povezovanje dveh kultur in idej.

Večina člankov je pisana v angleškem jeziku. Vsem, ki se ukvarjajo z vprašanjem meja, manjšin in regionalnega razvoja, nudijo omenjene knjige obilo novih pogledov in statističnega gradiva.

Anton Gosar

Ksenija Levak in Gojmir Budal, Lonjer — sociogeografski vidiki naselja pri Trstu. Izdal Slovenski raziskovalni inštitut v Trstu, založilo Založništvo tržaškega tiska, Trst 1981, 83 strani.

V zbirki »Slovenci v zamejstvu«, ki jo izdaja Slovenski raziskovalni inštitut, je izšla knjižica s socialnogeografskim orisom naselja Lonjer pri Trstu. V njej so objavljeni vsi poglobljeni rezultati proučevanja pretežno še slovenskega naselja v letih 1976—1977, ki stoji samo 7 km vzhodno od središča Trsta, in sicer na stiku med nižjim lapornatim in višjim zakraselim svetom. Kot številna druga (nekdanja) naselja na Tržaškem tudi Lonjer preživlja hude gospodarske preizkušnje. Preseneča, da bližina Trsta v zadnjih 60 letih ni preprečevala depopulacije; število lonjerskega prebivalstva se je v tem času zmanjšalo od 893 (1910) na 362 oseb v letu 1971. Izredno

razdrobljena zemljiška posest (83 zemljiških lastnikov poseduje nekaj nad 81 ha zemlje), močna deagrarizacija in bližina Trsta, kjer je zaposlena večina (81%) lonjerskega aktivnega prebivalstva, so pomembno vplivali, da je postal Lonjer tipično spalno naselje.

Študija je razdeljena v štiri vsebinske sklope: V prvem delu, ki je namenjen predstavitvi demografskih značilnosti, so podane osnovne poteze starostne, narodnostne, zaposlitvene, izobrazbene sestave prebivalstva, osvetljene so selitve, pa demografska, socialno-gospodarska in narodnostna sestava družin oziroma gospodinjstev. Drugi del je namenjen poznavanju zemljiško-posestne strukture naselja in njegove gospodarske usmerjenosti. Tretji del študije prikazuje kmečki dom in njegove fiziognomske in funkcionalne spremembe ter opremljenost gospodinjstev z osnovnimi pripomočki. V četrtem delu knjizice je orisana osnovna preskrba in izraba prostega časa na področju kulturnega ali športnega udejstvovanja, izletništva itd. Avtorja zaključujeta študijo s pregledom glavnih vaških problemov (šibka prometna povezanost s Trstom, komunalno-energetska neurejenost, slaba osnovna oskrba z živili, želja po slovenskem otroškem vrtcu itd.).

Študija nam kaže in pojasnjuje številne vsakdanje probleme slovenskega naselja v zamejstvu. Zelo plastično nam podaja nekdanjo in današnjo usmerjenost kmetijstva: drobno samooskrbno poljedelstvo se je prelevilo v obmestno tržno kmetijsko proizvodnjo, kjer zavzemajo vinogradništvo, zelenjadarstvo, sadjarstvo in v zadnjem času tudi cvetličarstvo pomembnejše postavke v družinskih proračunih. V zadnjih letih so čedalje močnejši pritiski številnih Tržačanov, da bi postali lastniki vsaj koščka lonjerske zemlje; na njej si želijo postaviti hiše. Skratka, knjiga o Lonjeru in Lonjercih je pomemben prispevek k boljšemu poznavanju in razumevanju stanja in dogajanja na slovenskem etničnem ozemlju na Tržaškem.

Milan Natek

France Habe in Andrej A. Kranjc, Delež Slovencev v speleologiji. Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike, Slovenska matica, Ljubljana (1981), 5 in 6, 13—93.

Avtorja sta si razdelila zahtevno nalogo tako, da je prvi obdelal daljše starejše obdobje pretežno individualnega raziskovanja kraškega podzemlja, drugi pa mlajše krajše obdobje organiziranega jamarskega raziskovanja na Slovenskem. V tem pregledu sprva pretežno jamarske, pozneje vse bolj speleološke dejavnosti je zajeto obdobje od sredine 16. do sredine 20. stoletja, ki sta ga avtorja razčlenila v štiri temeljna obdobja: 1. doba posameznih speleoloških raziskav do odkritij v Postojnski jami 1818, 2. obdobje predhodnikov speleološke znanosti v prvi polovici 19. stoletja, 3. obdobje klasičnega raziskovanja slovenskega krasa in 4. obdobje organiziranega jamarskega dela od 1910 do 1965, to je do ustanovitve mednarodne speleološke zveze na IV. mednarodnem speleološkem kongresu v Ljubljani. V prvem delu so po kronološkem redu morda doslej najbolj pregledno prikazani starejši opisovalci naših kraških pojavov. V zgodovinskih pregledih speleoloških raziskovanj na Slovenskem je bilo že doslej večkrat podčrtano, da so k odkrivanju in spoznavanju našega kraškega podzemlja precej prispevali domačini. Ti so predvsem spremljali in vodili tujce po naših jamah, kasneje pa vse bolj samostojno in organizirano odkrivali in raziskovali naš kraški podzemeljski svet. To še zlasti velja za obdobje klasičnega jamarskega raziskovanja Primorskega in Notranjskega krasa v prvi in drugi polovici 19. stoletja. Tako se že pred začetkom organizirane speleološke dejavnosti uveljavijo domači raziskovalci tudi kot jamoslovci.

Medtem ko je v prvem delu prispevka predvsem zbrano že objavljeno gradivo za zgodovino jamoslovja na Slovenskem, pa je v drugem delu poleg že objavljenega gradiva tudi nekaj izvirnih dopolnitev. Sistematično so pri-